

Եվրոպական միությունը և ՆԱՀ աստանի համար

EU4Regions:
Աջակցությունը ՆԱՀ աստանում տարածքային զարգացման քաղաքականությանը

Իրականացվում է ՀՀ Կառավարության հետևանաբեր

2019-2025 ԹԹ. ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՏԱՐԱԾՔԱՅԻՆ ԶԱՐԳԱՑՄԱՆ ՌԱԶՄԱԿԱՐՈՒԹՅՈՒՆ – ԱՄՓՈՓ ՏԱՐԲԵՐԱԿ (ՆԱԽՆԱԿԱՆ)

Տ2 բարեփոխումների նախապատրաստումը 2018թ-ից հետո¹

EU4Regions: Աջակցությունը ՆԱՀ աստանում տարածքային զարգացման քաղաքականությանը

Հեղինակներ՝

1. Տարածքային կառավարման և ենթակառուցվածքների նախարարություն

2. Տեխնիկական աջակցության թիմ Էկոթիս Նեդերլանդս²

31 Հոկտեմբեր, 2019

ՆՈՒՄ

¹ Աշակվել է 2019թ-ի Հոկտեմբերին ծրագրի ենթադրծրողություն և 1.5-ի ներքո՝ 2018թ-ից հետո Տ2 բարեփոխումների գործողության պլանի նախապատրաստում:

² Էկոթիս Նեդերլանդսի իրականացնում է ծրագիրը:

Նյութում սեղ գտած տեսակետերը և մեկնաբանություները միայն հեղինակներինն են և չեն պատկերում Կապի առուի, Հայ աստվածի Կառավարության կամ Եվրամիության պաշտոնական կայքիջը:

1. Ախաբան

2016-2025 թթ-ի Հայաստանի զարգացման ռազմավարությունը (ՀՏՈ) ռազմավարական փաստաթուղթ է, որն ապահովում է երկարաժամկետ զարգացման հեռանկարներ և ուղղություններ Հայաստանի S2 քաղաքականության համար՝ իրավիճակի, մարտավարությունների և հնարավորությունների մանրամասն ու սուբստանցիային հիմն վրա 2019 թ-ին փաստաթուղթը ենթակա էր վերանայման և թարմացման, ինչպես նաև «Անարթ մասնագիտացման ռազմավարություն» (S3) մոտեցման ինտեգրմանը, որն այժմ ստանդարտ է եվրամիությունում և այլ երկրներում: 2019-2025 թթ-ի Հայաստանի նոր տարածքային զարգացման ռազմավարությունը մշակվել և պարտասովել է ընդունման՝ հետևելով ԵՄ լավագույն փորձերին և հարակից ուղեցույցներին, մասնավորապես՝ ԵՄ ուղեցույցներին S3 մոտեցման վերաբերյալ:³

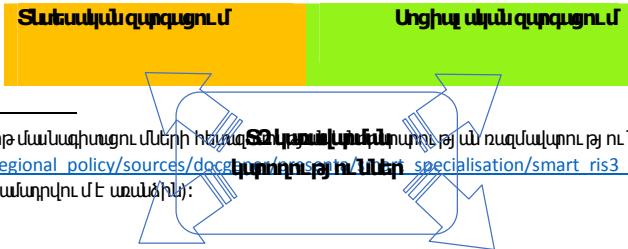
Տարածքային զարգացման ռազմավարությունը և անարթ մասնագիտացման ռազմավարությունը ստեղծված վրա կենտրոնացած մոտեցումներ են, որոնք բնութագրվում են միջամտության համար ռազմավարական տարածքների սահմանմամբ, որոնք հիմնված են հասարակության, մշտնջենության և ձեռնարկատիրական ներուժի ու ժողովրդների վերլուծության վրա՝ շահագրգիռ կողմերի լայն ներգրավմամբ: Տարածքային զարգացման (համախմբման) քաղաքականությունը ուղղված է Հայաստանի բոլոր մարզերին, քանի որ այն կենտրոնանում է նրանց ուժեղ կողմերի վրա՝ օգտագործելով հնարավորությունները, և անհրաժեշտության դեպքում արտաքին շեղումներ է ապահովում զարգացման բացերը հարթելու համար: Նման մոտեցումը ավելի թույլ տալիս է շահագրգիռ թափանցել և ոչ բավարար օգտագործված շեղումները և մասնագիտացվել տարածքները թե՛ թույլ և թե՛ զարգացած մարզերում՝ նախատեսելով դրանց ավելի մեծ նորարարություն և մրցունակություն ապահովմանը՝ միաժամանակ ապահովելով տարածքային համախմբման բարձր մակարդակ: Փաստաթուղթը ամրապնդում է S2 քաղաքականության դերն ու նշանակությունը զարգացման տարածական ասեկցման հետ կապված կարևորագույն գործողությունների իրականացման գործում:

Տարբեր ազգային ռազմավարական փաստաթղթերը, կառավարության և դոնորների ծրագրերը հստակ աշխատում են բացի՝ ՀՏՈ & S3- ը կառուցված է միջտարածաշրջանային տարբերությունների և ներտարածաշրջանային կառուցվածքային փոփոխությունների փաստերի և խորը գիտելիքների հիման վրա

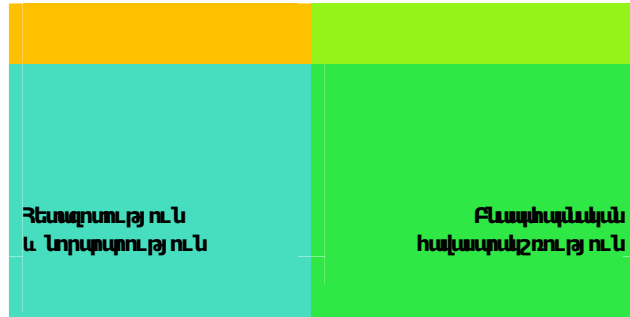
2. Վերլուծություն

Հայաստանի տարածաշրջանային զարգացման ռազմավարությունը մշակվել է լայն սակարկող ասպեկտային գնահատման վրա կազմված վիճակագրական, վարչական և ծրագրային վերաբերող տվյալներից և գեկույցներից: Քանի որ տարածքային զարգացումը միջոցառումներին քաղաքականություն ուղղորդում է, S2- ին վերաբերող թեմատիկ շրջանակը նույնպես լայն է, և այն բաժանվել է քաղաքականության հիմնական հարթությունների, ինչպես ցույց է տրված ստորև: Յուրաքանչյուր հարթություն համար ներկայացվում են կարևոր դիտարկումները՝ տրամադրելով հիմնական ասպեկտները և S2 քաղաքականության միջամտությունների հիմնավորումը:

Գծապատկեր 1. S2 քաղաքականության հարթություններ

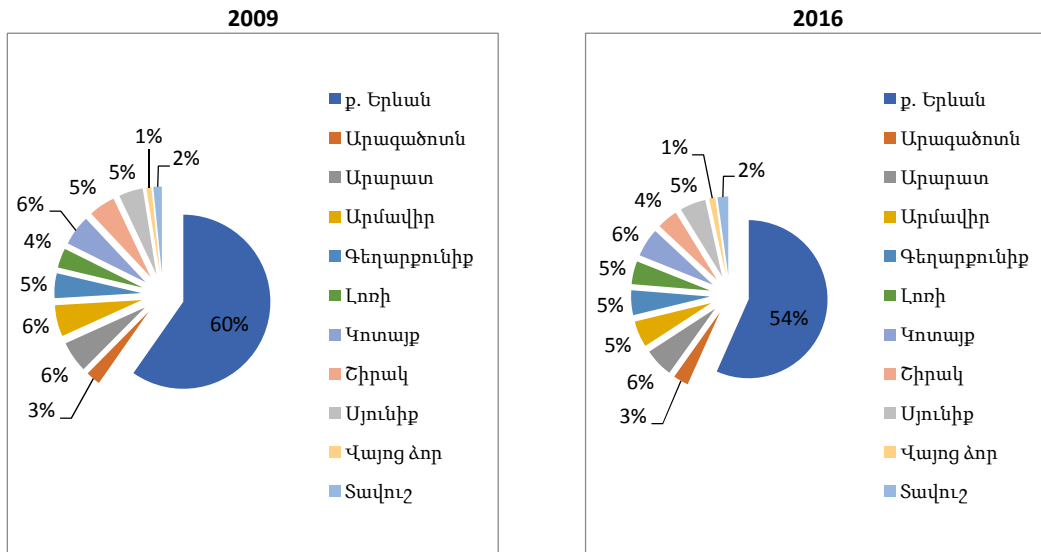

³ Եվրոպական հանձնաժողովի «Անարթ մասնագիտացումների հեռանկարները ռազմավարական ռազմավարությունների ուղեցույց (ՀՄՌ3)» (2012 թ.): http://ec.europa.eu/regional_policy/sources/docdes/s3/s3_en_spcialisation/smart_ris3_2012.pdf (հայերեն ոչ պաշտոնական թարգմանությունը տրամադրվում է առանձին):

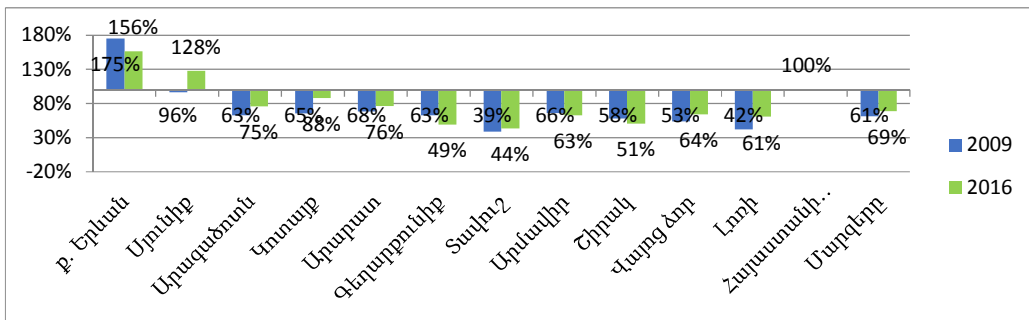
1. Տեսական գործարար

Գծապատկեր 2. Արդեղի մասնագիտիչ Հայ աստմի ՀԱՈՒՄ, 2009թ. և 2016թ.

Սոբ ու ըր՝ Մեկական մշակու մ՝ հիմն ընրու Նել ով Հայ աստմի Հանրապետող ան վիճակագրական կոմիտեի տկ պլ Ները՝ 2018 թ-ի Տարեգիրք և ավել ի վտղ հրատարակող ու Ններ – Ազգայ ին հաշիվների համակարգ (Սրտտողող ան հաշիվ ըստ մաստական գործու Նեող ան, Համահան Ներքին սրող ու Նքի սրտտողող ու Ն): ՀՀ մարդերը և Երևան քաղաքը 2018թ-ի գծապատկերներու մ ավել ի վտղ հրատարակող ու Ններու մ (Բնակչ ու Նը (դե յ ու ըե), մաստող ան հիմնական ճ ու ըերի մասնագիտիչը սրտտողողի մեջ):

Գծապատկեր 3. Մեկ շնչի հաշիվը ՀԱՈՒՄ 2009թ. և 2016թ. (Հայ աստմ=100)

Սոբ ու ըր՝ Մեկական մշակու մ՝ ըստմախորր գծապատկերի

Կարևոր դիտարկու մներ՝

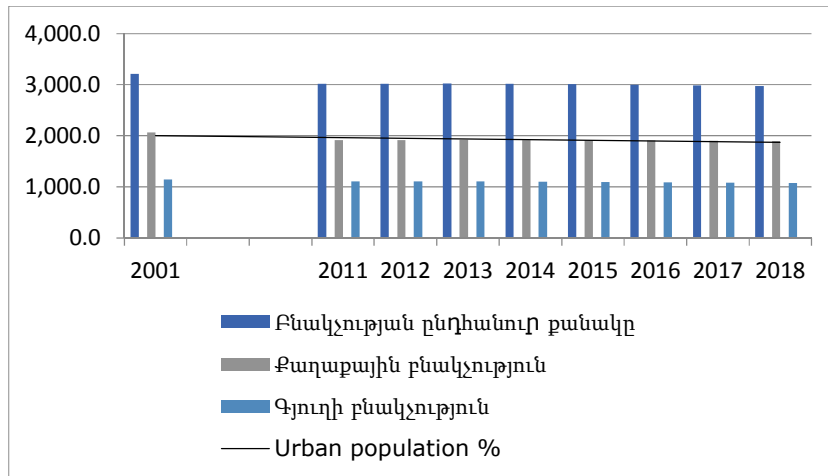
- Տեստողող ան աշխարհագրական կենտրոնացվածող ան առու մով Հայ աստմը իխտ միակենտրոն Է: Երևանը սրամտողող մ՝ Ազգայ ին ՀԱՈՒՄ կեսից ավել ին (54% 2016 թ-ին)՝ որաքս երկրի գերակա

արդյունաբերական և սպասարկման կենտրոն: Ասցումը ցուցաբերում է սպառման փոփոխությունները, հատկապես ծայրամասային ներուժի հնարավոր թերազդեք օգտագործումը: Անդրազնային շահույթները կանխատեսվում են, որպեսզի նշանակալի դառնան ազգային, առավել ևս միջազգային մակարդակով:

- Այնուամենայնիվ, որ Զայասումում տարածքային անհամապատասխանությունները պոտենցիալում են՝ չնայած անհավասարությունները բոլոր տարրերի և երևան քաղաքի միջև փոքր-ինչ նվազել են 2009-2016 թվականներին: Կան ընդամենը երկու ոլորտներ, որոնք ամբողջ ժամանակահատվածում գերազանցել են ազգային միջին ցուցանիշը (Երևան և Սյունիք): Գեղարքունիքը, Տավուշը, Արմավիրը, Ծիրակը, Վայոց ձորը և Լոռին արձանագրել են մեկ շնչի հաշվով ԶԱԿ-ի՝ ազգային միջինի 70%-ից ցածր ցուցանիշ, ինչը կազմում է ընդհանուր բնակչության 38% -ը:

2. Աղյուսակ սկան գաղափարում

Գծապատկեր 4. Զայասումի գրանցված բնակչությունը 1990-2018 թթ (հազար)

Աղբյուրը՝ ՀՀ վիճակագրական կոմիտե, 2019 թ.

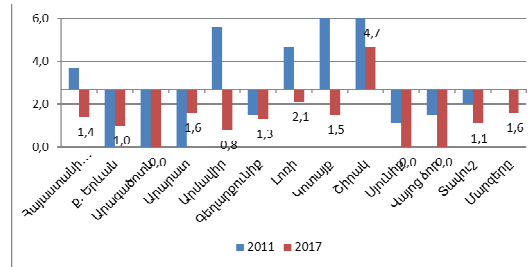
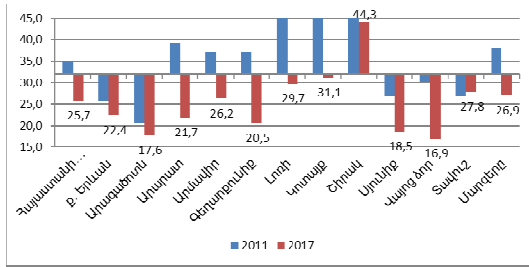
Կարևոր դիտարկումներ՝

- Բոլոր մարզերն ու երևանը 2001-2018 թվականների ընթացքում սուժել են բնակչության նվազումից, սակայն, զգալի տարբերություններով: Ամենաշատուժած մարզերն են Լոռին, Ծիրակը և Վայոց ձորը, քանի որ վերջին երկու տասնամյակների ընթացքում կորցրել են իրենց բնակչության 11-24% -ը:
- Ամենանոսր բնակեցված մարզերն են Սյունիքը և Վայոց ձորը, որտեղ բնակչության խտությունը չի գերազանցում ազգային միջինի 1/3-ը:

Գծապատկեր 5. Աղբյուրի և ծայրահեղ աղբյուրի մասնաբաժինը բնակչության մեջ (%), 2011-2017 թթ

Աղբյուրնային բնակչության մասնաբաժինը (%),
2011-2017 թթ

Ծայրահեղ աղբյուրնային բնակչության մասնաբաժինը (%),
2011-2017 թթ

Սղբյ ու ըը՝ 33 վիճակագրական կոմիտե, 2019 թ.

Կարևոր դիտարկումներ՝

- Աղքատության ու նը լ ու ըը մտահոգության ու ն է Զայ աստմում. բնակչության մոտ 25% -ը գտնվում է աղքատության գծից ցածր, իսկ մոտ 1.4% -ը ծայրահեղ աղքատության մեջ: Վերջին տարիների ընթացքում աղքատության ցուցանիշների աստիճանաբար նվազման միտում կա
- Որոշ շրջաններում աղքատության դեպքերը շատավել ի բարձր են, քան ազգային միջինը (Շիրակ՝ 44%, Կոտայք՝ 31%, Լոռի՝ 30%) և մոտերկու անգամ ավել ի բարձր, քան լ ավագույն դիրքերի շրջաններում:

3. Բնաբնական համայնության համայնության ու ն

Յիմնական դիտարկումներ⁴

- Այնուհուրում վտանգավոր նյութերի պոտենցիալների մեծ աղբյուրները կապված են շարժական աղբյուրների հետ՝ հիմնականում սրանսարքի (ընդհանուրի շուրջ 56%-ը), Էլ Եկտրաէներգիայի սրտադրության, Էլ Եկտրաէներգիայի մատակարարման և ջրամատակարարման (24%) , հանքարդյունահանման և քարհանքերի (13%): Վտանգավոր նյութերի պոտենցիալների հիմնական ստացիոնար աղբյուրները կապված են արդյունաբերական և քաղաքային կենտրոնների հետ (Ալ ավերդի, Երևան, Վանաձոր, Սրբաբ): Ձերմոցային մտեսության ու նների պոտենցիալները հիմնականում կապված են Էներգիայի սրտադրության (ընդհանուրի 66%-ը) և գյ ու դարմստության (22%) հետ՝ վերջինը դիմախկ կերտով աճել է 2005-2016 թվականներին (մոտ 38% -ով), ինչը հիմնականում կենտրոնների բուժման աճի հետևե կապված:
- Ձրոգսագործումը հիմնականում կապված է գյ ու դարմստական գործունեության հետ (ոռոգումը կազմում է ընդհանուր օգտագործման մոտ 55%-ը), ձկնորսության / ձկնաբուժարանների (25%) և քաղաքային բնակչության կողմից օգտագործման (12%), որը հատկապես գերակշռում է Արմավիրում, Արարատում և Երևանում: Կորուստները ջրային տարանցման ընթացքում համեմատաբար բարձր են:
- Կոշտախոնների գեներացումը պագորեն աճում է մտեսական գագացման հետկապված (2014-2018թթ. 43% -ով), թախոնների մեծ մասը, որոնք ստացվում են համայնքային աղբայրերում, առանց համապատասխան սպամանների են: Աղբայրերի ամենաբարձր տարածքները գրանցված են Երևանում (Երկրի ընդհանուրի 66%-ը), Կոտայքի և Շիրակի մարզերում:

4. Զետագրություն ու ն Եվ Նորարարություն ու ն

Յիմնական դիտարկումներ .

⁴ 33 վիճակագրական կոմիտե, 2019թ., Զայ աստմի 2018 թվականի բնաբնական վիճակագրությունը 2014-2018 թվականների ժամանակյին շարքեր:

- Կա նորամուծույթային թերի ազգային շրջանակ, այնուամենայնիվ մրցունակույթային և ինովացիոն քաղաքականույթային միջավայրերի բարելավումը և նշանակալի առաջընթացը ընտրված ոլորտներում, մասնավորապես՝ նորարարույթ ու ներքին վերաբերող ենթակառուցվածքները, ինչպիսիք են՝ սեփնուպրկերը, ուսումնական կենտրոնները, ինկուբատորները/սթուել տրատորները, որոնք սեսանելի են մասնավորապես SRS ոլորտի զարգացման մեջ:
- Այնուհաս տե՛ գիտույթային, կրթույթային և բիզնեսի զարգացման քաղաքականույթային համակարգերի թույլ համակարգում, կրկին բարձր սեփնուղ ոգիաների և SRS ոլորտում ներդրված որոշ դրական փոփոխույթ ու ներքոլ:
- Ձեռնարկատիրական գործու նեույթային ցածր մակարդակը, ՓՁ-ների ցածր խուույթ ու նը, հարկապես ալելի գյ ու դական և ալելի քիչ քաղաքային շրջաններում, սահմանափակում են մնեսական և նորարարույթ ու ներքին ու դրված կառուցվածքային փոփոխույթ ու ներքոլ:
- ժանակակից սեղեկատվական սեփնուղ ոգիաների ցածր օգտագործումը, ընդհանուր բնակչույթային կողմից SS ոլորտում դանդաղ ներգրալումը՝ զուգորդված էլ եկտրուուսային կառավարման թերզարգացած համակարգերով և հանրային հատվածի կողմից նորարարույթ ու ներքին սահմանափակ օգտագործմամբ, օրինակ. գնումներում նույնապես մտահոգիչ է:
- ՅԱԿի հետ կապված կա բալարար հետազոտույթային և զարգացման ծախեր, նորամուծույթ ու ներքոլ, որոնցում գերակշռում են սեփնուղ ոգիաների և սարքալորումների ձեռք բերումը կապված սրտադրանքի զարգացման և նոր գիտական կամ ինժեներական լ ու ծու մերի առարայ նացման հետ
- Ազգային մնեսույթ ու նը կենտրոնացված է հիմնականում գյ ու դամեսեսույթային ոլորտի վրա բաց վերջին տրիներին դիմալիկ զարգացում ցուցաբերող այլ ոլորտերի ցուցումներով (օրինակ՝ սրտադրույթ ու ն, հյ ու բանոցային և մնեղի ծառայույթ ու ներքոլ (տուրիզմի հետ կապված), SRS, կրթույթ ու ն, առողջապահույթ ու ն), սրտահաման ալել սցում (սնունդ և խիչքներ, մեստրներ, կրել աղամնղներ, սեքսիղ ներ, տուրիզմ) և օտարերկրյա ներդրումների ներգրալում: Այս ոլորտերից ոմանք լ ալ համապատասխանում են, և կարող են օգտվել գլ ոբալ շուկայի միտումներից և կարող են ծառայել գլ ոբալ հիմնական մարտահալերների հաղթահարմանը:

5. S2 կառավարման կարողույթ ու ներքոլ

Յիմնական դիտարկումներ.

- Յայ ասումում տարածքային զարգացման շրջանակը ալքտոնապես սեղծվել է 2016 թվականին և վերջին տրիներին զարգացում է ապել՝ ի շնորհիվ S2-ին նալիրված կենտրոնական մակարդակի հաստատույթային - տարածքային կառավարման և ենթակառուցվածքների նախարարույթ ու ն:
- S2 բարեփոխումները լրացվել են աբական կառավարման կառույցներում սեղի ու նեցած փոփոխույթ ու ներքոլ, հարկապես՝ սեղական ինքնակառավարման մարմիների շարու նակական խոշորացմամբ (2016 թ.-ին հանայ նքների թիվը կրճատվել է 900-ից 503-ի), և որաբա զարգացման դերակատարներ դրանց դերի ալել սցմամբ (օրինակ՝ սեղական մնեսական սլ մալորման ներդրմամբ), որն սրղեն ցույց է տալիս սեղական իշխանույթ ու ներքին կողմից զարգացման ռեսուրսների բարելավված օգտագործում: Այնուամենայնիվ, սահմանափակ գործառույթային և ֆիսկալ ապակենտրոնացումը հանգեցնում է տարածքային և սեղական դերակատարների ցածր ներգրալվածույթային տարածքային զարգացման մեջ, և նրանց ներուժի ոչ նչ սցմանը:
- S2 քաղաքականույթային և բարեփոխումների գործող ռազմալարական ու դրույթ ու ներքոլ դեռևս ափանջում են աբողջովին գործաճվող և գործնականում բազմաշերտ կառավարման վերածված համաբեստ (զարգացման սլ մալորում, ծրագրի կառավարում, սրոյ ու նքների վրա հիմնված բյ ու ջեսալորում և այլ ն):

1. Անարթ մանագիտացման առաջնահերթությունները

Անարթ մանագիտացման ազգային առաջնահերթությունները սահմանված են փաստաթղթի այս բաժնում՝ հիմք ընդունելով ընդհանուր մտեսական գործունեության համեմատաբար առավել հեռանկարային տարրերը, որոնք զուգորդված են ապագա սեփանդոգիաների և շուկաների միտումների հետ՝ բոլորը հաստատված են լայն հասարակական խորհրդատվությունների և ձեռնարկատիրական գործընթացների միջոցով:

Անարթ մանագիտացման առաջնահերթություններին սրվել են նաև աշխարհագրական տեղանքի հնարավոր նկատառումներ, որոնք այնուհետև սխալ է դիտարկվել ազգային քաղաքականության մշակողների և տարածքային / տեղական դերակատարների կողմից:

Գնաքանկեր 6. Հայաստանի սննդամթերքի արտադրության գերակառուցվածքը

No	Սմառնադիտարկման առաջնահերթությունը	Նկարագիր	Առաջատար վայրերը ⁵	Հիմնական տնտեսական տիրույթները ⁶	Հիմնական գիտական տիրույթները ⁷	Քաղաքականության հիմնական նպատակները ⁸	Պոտենցիալ՝ խառնակ նորարարությունները ⁹										
							1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	
1	Առաջատար գյուղատնտեսություն	Առաջատար, կայուն և/կամ բարձր արտադրողականություն ունեցող/ինտենսիվ գյուղատնտեսություն և ջրային տնտեսություն, ներառյալ՝ օրգանական, էկոլոգիական (նաև «Էկո-գյուղ» հայտնակարգը), ճշգրիտ, ռեբոտային / ավտոմատացված, կլիմայի փոփոխությանը դիմակայող մշակաբույսեր և գյուղատնտեսության և ջրային տնտեսության այլ նոր ձևերը:	Բոլոր մարզերը	Գյուղատնտեսություն, անտառային տնտեսություն և ձկնորսություն (բուսաբուծություն և կենդանաբուծություն, որսորդական հարակից ծառայություններ, ձկնորսություն և ջրային տնտեսություն)	Բնական գիտություններ (\$իզիկական, քիմիական, հողային, կենսաբանական, այլ), գյուղատնտեսական անասնաբուժական գիտություններ (գյուղատնտեսություն, ձկնաբուծություն, կենդանիներ, անասնաբուծություն, գյուղատնտեսական կենսատեխնոլոգիա, այլ)	Հանրային առողջություն և անվտանգություն (սնդիանվտանգություն), կայուն նորարարություն (կայուն գյուղատնտեսություն, էներգիա, հողի և ջրի օգտագործում, կայուն արտադրություն և սպառում), բնական և կենսաբազմազանություն (կենսաբազմազանություն, բնական պահպանում), այլ (կենսաավազակալիք), ջրային տնտեսություն	x		Բարձր	Բարձր	Ցածր	Միջին	Միջին	Միջին	Միջին	Միջին	Միջին

⁵ Զբաղմունք
⁶ Տնտեսական ակտիվության և վիճակագրական դասակարգում էվրոպական համայնքում (NACE rev. 2), 2008; https://ec.europa.eu/eurostat/ramon/nomenclatures/index.cfm?TargetUrl=LST_NOM_DTL&StrNom=NACE_REV2
⁷ OECD Frascati Manual 2015: Guidelines for Collecting and Reporting Data on Research and Experimental Development, <https://www.conicyt.cl/wp-content/uploads/2014/07/Manual-Frascati-2015.pdf>
⁸ ԵՄ քաղաքականության և կայուն ուղիները, որոնք համապատասխանում են «Հորիզոն-2020»-ում սահմանված պատկերավորված «Հասարակական մեծ մարտահրավերներին» և «Լորդարություն միության ուղի» որոշակալիք նախատեսված հիմնական քաղաքականություններին, ներառյալ՝ Արտիստիկ մշակութային տարրի և կարգավորություն ունեցող, Միջազգային և ՌԿՏ-ներ, Սոցիալական ներարարություն և Բնական օրակարգ:
⁹ Աստիճանական սննդամթերքի արտադրության առաջնահերթություն ունեցող շարքում

No	Սմարթ մասնագիտացմա	Նկարագրի	Առաջատար վայրերը ⁵	Հիմնական տնտեսական	Հիմնական գիտական տիրույթները ⁷	Քաղաքականության հիմնական	Պոտենցիալ՝ խաչածև նորարարություններին համար ⁹									
2	Նոր սնունդ	Առաջատար սնունդ ներառյալ՝ \$ուկցիոնալ / հատուկ նշանակություն, առողջ, բժշկական / դեղաբանական, օրգանական, էկոլոգիական սնունդ, սննդի պահպանման նոր ձևեր	Երևան Բոլոր մարզերը	Արտադրություն (պարենային ապրանքների արտադրություն, խմիչքների արտադրություն)	ճարտարագիտություն և տնտեսական (մեխանիկական, քիմիական բնապահպանական ճարտարագիտություն, արդյունաբերական կենսատեխնոլոգիա, նանոտեխնոլոգիան, բժշկական և առողջապահական գիտություններ (բժշկական կենսատեխնոլոգիա, առողջապահական գիտություններ և այլն)	Հանրային առողջություն և անվտանգություն (սննդի անվտանգություն և ապահովություն, հանրային առողջություն և սոցիալական բարօրություն), հիմնական կատարման տեխնոլոգիաներ (առաջադեմ արտադրական համակարգեր, արդյունաբերական կենսատեխնոլոգիա), կայուն նորարարություններ (կայուն արտադրություն և սպառում)	Բարձր	x	Բարձր	Ցածր	Բարձր	Միջին	Միջին	Միջին	Միջին	Ցածր

No	Սմարթ մասնագիտացման	Նկարագրի	Առաջատար վայրերը ⁵	Հիմնական տնտեսական	Հիմնական գիտական տիրույթները ⁷	Քաղաքականության հիմնական	Պոտենցիալ խաչածև նորարարությունների համար ⁹									
							Ցածր	Ցածր	Միջին	x	Միջին	Միջին	Միջին	Ցածր	Ցածր	Ցածր
4	Կայուն հանքարդյունաբերություն	Նորարար հանքարդյունաբերությունը նաև քարհանքեր, ներառյալ՝ ռեսուրսներին և էներգաարդյունավետության մեթոդներ, շրջակա միջավայրի պաշտպանություն և այլն՝ կենտրոնանալով «առաջադեմ արդյունաբերություն» սմարթ մասնագիտացման ներքո ներդրված հանքարդյունաբերության ճյուղերի վրա	Արագածոտն Արարատ Լոռի Սյունիք Վայոց Ձոր	Հանքարդյունաբերություն և քարհանքեր (մետաղական հանածոներին արդյունահանում, այլ հանքարդյունահանում և քարհանքագործություն և, հանքարդյունաբերության աջակցման ծրագրության գործունեություն)	Բնական գիտություններ (ֆիզիկական, քիմիական, բիոլոգիական և բնապահպանական գիտություններ, այլ), ճարտարագիտություն և տեխնոլոգիա	Բնություն և կենսաբանականություն (կենսաբանականություն, բնական պահպանում), կայուն նորարարություն (ռեսուրսներին արդյունավետություն)	Ցածր	Ցածր	Միջին	x	Միջին	Միջին	Միջին	Ցածր	Ցածր	Ցածր

No	Սմարթ մասնագիտացման	Նկարագիր	Առաջատար վայրերը ⁵	Հիմնական տնտեսական	Հիմնական գիտական տիրույթները ⁷	Քաղաքականության հիմնական	Պոտենցիալ՝ խաչածև նորարարությունները համար ⁹										
5	2 արագացած արդյունաբերություն	<p>Ընդլայնված արտադրություն, «արդյունաբերություն 4.0» այնպիսի տարրեր, ինչպիսիք են՝ սմարթ արտադրությունը, սմարթ գործարանը, «ամաց լուսավորություն» արտադրություն, ավտոմատացում, մոբոտիվա, արդյունաբերական ինտերնետայն:</p> <p>Նշում. Ենթադրությունները ընդլայնվածություններն չկան, որը ձեռնարկատիրություններին չի աջակցում հնարավորությունները: Երբեք նախատեսված: Հետագա սահմանափակում կարող է տեղի ունենալ միջնաժամկետ հեռանկարում:</p>	Երևան, Բոլոր մարզերը	Արտադրություն (տեքստիլ, հագուստ, կաշի, փայտ, թուղթ, թղթե արտադրանք, տպագրություն, ձայնագրված մեդիայի վերադարձ արտադրություն, կոքս և գտված նավթամթերք, քիմիական նյութեր, մետաղներ, սլաք, սնունդ, ռեզին, մետաղական հանքային այլ արտադրանքներ, մետաղներ, համակարգիչ, էլեկտրոնիկա, էլեկտրական սարքավորումներ, մեքենաներ և սարքավորումներ, շարժիչային տրանսպորտային միջոցներ, կցանքներ և այլն, կահույք, այլն)	Բնական գիտություններ (մաթեմատիկա, համակարգչային և տեղեկատվական գիտություններ) ճարտարագիտություն և տեխնոլոգիա (քաղաքացիական, էլեկտրական, մեխանիկական, քիմիական, նյութեր, կենսատեխնոլոգիա, նանոտեխնոլոգիա, այլն)	Հիմնարար կատարման տեխնոլոգիաներ (առաջադեմ արտադրական համակարգեր, առաջադեմ նյութեր, արդյունաբերական կենսատեխնոլոգիա, միկրո / նանոէլեկտրոնիկա, նանոտեխնոլոգիա, \$n\$ տոնիկա)	Նշում. ՏՀՏ ոլորտի էվերաբերում ամենաձիւ սմարթ մասնագիտացում, ուստի հանվել է այստեղից:	Միջին	Միջին	Միջին	Միջին	x	Բարձր	Միջին	Ցածր	Միջին	Ցածր

No	Սմարթ մասնագիտացման	Նկարագրի	Առաջատար վայրերը ⁵	Հիմնական տնտեսական	Հիմնական գիտական տիրույթները ⁷	Քաղաքականության հիմնական	Պոտենցիալ խաչածև նորարարությունները համար ⁹									
6	Տեղեկատվական և հաղորդակցական տեխնոլոգիաներ	ՏՀՏ զարգացում և հայտեր բոլոր ոլորտներում	Երևան Լոռի Շիրակ	Տեղեկատվություն և հաղորդակցություն (հեռահաղորդակցություն, համակարգչային ծրագրավորում, խորհրդատվություն և հարակից գործողություններ, տեղեկատվական ծառայություն գործունեություն)	Բնական գիտություններ (մաթեմատիկա, համակարգչային և տեղեկատվական գիտություններ), ճարտարագիտություն և տեխնոլոգիա (Էլեկտրոնային ճարտարագիտություն, տեղեկատվական ինժեներություն, այլ), սոցիալական գիտություններ (ինգեբանություն և ճանաչողական գիտություններ, արտվամիջոցներ և կապի միջոցներ, այլ)	Թվային օրակարգ (բարձր արագություն ամբողջ նաշերտացանց, ամբողջական բնակավայրերում, սմարթ ցանցեր, Էլեկտրոնային առևտուր և առցանց ՓՄՁ-ներ, Էլեկտրոնային կառավարում (Էլեկտրոնային գնումներ, Էլեկտրոնային մասնակցություն), Էլեկտրոնային առողջապահություն, Էլեկտրոնային ներառում, ՏՀՏ վստահություն, կիբերանվտանգություն և ցանցային անվտանգություն, սմարթ քաղաքներ, նոր 2ԼՄ-ներ, բաց տվյալներ և այլն, 3ԿՏ-ներ	Միջին	Միջին	Միջին	Միջին	Բարձր	x	Բարձր	Բարձր	Բարձր	Միջին

No	Սմարթ մասնագիտացման	Նկարագիր	Առաջատար վայրերը ⁵	Հիմնական տնտեսական	Հիմնական գիտական տիրույթները ⁷	Քաղաքականության հիմնական	Պոտենցիալ խաչածև նորարարությունների համար ⁹									
7	Մարդու առողջություն և սոցիալական բարօրություն	Մարդկային առողջության և սոցիալական բարօրություն ոլորտներ և ծառայություններ, ինչպիսիք են՝ մոլեկուլային տեխնոլոգիաները, բժշկության և կենսաֆարմաիկայի համար, անհատական և հանրային առողջության առաջադեմ կիրառական տեխնոլոգիաներ; առաջադեմ բժշկական ճարտարագիտություն՝ վաղ ախտորոշման և բուժման, անհատականացված բժշկության համար, վերականգնման և գեղեցկություն համար, և այլն:	Երևան Բոլոր մարզերը	Արտադրություն (դեղագործական արտադրանքների և դեղագործական պատրաստուկների արտադրություն), մարդու առողջություն, այլ ծառայություններ (անհատական սպասարկման գործողություններ)	Բժշկական և առողջապահական գիտություններ (հիմնական, կլինիկական, բժշկություն, առողջապահական գիտություններ, բժշկական կենսատեխնոլոգիա և այլն), ճարտարագիտություն և տեխնոլոգիա (բիմիական, բժշկական ճարտարագիտություն), սոցիալական գիտություններ (հոգեբանություն և այլն)	Հասարակական առողջություն և անվտանգություն (ծերացող հասարակություն, հանրային առողջություն և սոցիալական բարօրություն, նոր կամ բարելավված ծառայողական ապրանքներ)	միջին	միջին	բարձր	Ցածր	Ցածր	բարձր	x	Ցածր	միջին	միջին

No	Սմարթ մասնագիտացմա	Նկարագրի	Առաջատար վայրերը ⁵	Հիմնական տնտեսական	Հիմնական գիտական տիրույթները ⁷	Քաղաքականության հիմնական	Պոտենցիալ խաչածև նորարարությունների համար ⁹										
8	Ստեղծագործական և փորձի վրահիմնված արդյունաբերություններ և ծառայություններ	Նորարարական արվեստ և արհեստ, ներառյալ՝ կատարողական արվեստ, ադրիո / հեռուստատեսություն, կինոնկար և տեսաֆիլմ / մուլտիմեդիա, սպորտ և ժամանց, զվարճանք և միջոցառումներ, ճարտարապետություն, գրքեր և մամուլ, տարիզմ, գաստրոնոմիա և հարակից ոլորտներ	Երևան Գեղարքունիք Լոռի Կոտայք Շիրակ Սյունիք Վայոց Ձոր Տավուշ	Տեղեկատվություն և հաղորդակցություն (հրատարակչական գործունեություն, նկարահանումներ, վիդեո և հեռուստատեսային ծրագրեր, ծայնագրման և երաժշտության հրատարակչություն, ծրագրավորման և հեռարձակման աշխատանքներ), արվեստ, ժամանց և հանգիստ (ստեղծագործական, արվեստի և զվարճանքի միջոցառումներ, գրադարաններ, թանգարաններ և այլ մշակութային գործունեություն և սպորտային գործունեություն) և զվարճանքի և հանգստի կազմակերպման աշխատանքներ), կացարանների և սննդի կազմակերպում	ճարտարագիտություն և տեխնոլոգիա (քաղաքացիական, էլեկտրոնային, տեղեկատվական ճարտարագիտություն), սոցիալական գիտություններ (հոգեբանություն և ճանաչողական գիտություններ, սոցիոլոգիա, սոցիալական տնտեսական աշխարհագրություն, լրատվամիջոցներ և կապեր, այլ), հումանիտար և արվեստ (պատմություն և հնագիտություն, էթնոլոգիա և գրականություն, արվեստ, և այլն)	Մշակութային և ստեղծագործական արդյունաբերություններ և ներքին ծառայություններ Նորարարություն (նոր կամ կատարելագործված ծառայություններ)	Միջին	միջին	Ցածր	Ցածր	Ցածր	Բարձր	Ցածր	x	միջին	Ցածր	

No	Սմարթ մասնագիտացման	Նկարագիր	Առաջատար վայրերը ⁵	Հիմնական տնտեսական	Հիմնական գիտական տիրույթները ⁷	Քաղաքականության հիմնական	Պոտենցիալ՝ խաչածև նորարարությունների համար ⁹									
9	Նոր կրթություն	Առաջադեմ կրթություն համակարգեր և լուծումներ, ինչպիսիք են՝ հեռավար / խառը ուսում, էլեկտրոնային ուսում, ոչ ֆորմալ կրթություն, ժամանակակից ինքնագրագրման և կրթության տեխնոլոգիաներով գործընթացներ, դասավանդման և ուսուցման նորարարական մեթոդներ և այլն՝ կենտրոնանալով բարձրագույն և մասնագիտական կրթության վրա, որոնք կապված են մյուս բոլոր սմարթ մասնագիտացումների հետ:	Երևան Լոռի Շիրակ Տավուշ	Կրթություն (բոլոր կատեգորիաները,)	Հասարակական գիտություններ (ինգեքանություն և ճանաչողական գիտություն, կրթություն, արտավիճակ և հաղորդակցություն , այլ)	Սոցիալական նորարարություն՝ կրթություն, հիմնականների և վերապատրաստման ոլորտում	միջին	միջին	միջին	Ցածր	միջին	Բարձր	միջին	միջին	x	Ցածր

No	Սմարթ մասնագիտացման	Նկարագիր	Առաջատար վայրերը ⁵	Հիմնական տնտեսական	Հիմնական գիտական տիրույթները ⁷	Քաղաքականության հիմնական	Պոտենցիալ՝ խաչածև նորարարությունների համար ⁹									
10	Նոր սոցիալական ծառայություններ	Առաջադեմ սոցիալական ծառայություններ, ինչպիսիք են՝ հեռակա աջակցությունը, կենսապահովման և ուժեղացումը աջակցությունը, բարելավված աջակցություն կարիքների գնահատում և մատուցում, ինչպիսիք են՝ անհատականացված աջակցությունը աղքատության, անօթևանության, հաշմանդամության, ծերության և այլ իրավիճակներում և պայմաններում:	Երևան Բոլոր մարզերը	Սոցիալական աշխատանքի գործողություններ	Հասարակական գիտություններ (հոգեբանություն, տնտեսագիտություն, սոցիոլոգիա, իրավաբանություն, քաղաքագիտություն, սոցիալական տնտեսական աշխարհագրություն)	Սոցիալական նորարարություն՝ երեխաների խնամքի, տարեցների խնամքի, սոցիալական բարօրություն, սոցիալական ներառման մեջ	միջին	Ցածր	Ցածր	Ցածր	Ցածր	միջին	միջին	Ցածր	Ցածր	x

2. ՈւՅՄՎԵՐԼ ՈՒ ԾՈՒԹՅ ՈՒ Ն

Գծապատկեր 7. ԱնկուիՈւՅՄՎԵՐԼ ՈՒ ԾՈՒԹՅ ՈՒ Ն Յայ աստևուՄ տարձքայ ին զարգացման և սմարտմանսգիտացման համար

Ուժեղ կողմեր	Թուլ կողմեր
Տնտեսական զարգացում	
<ul style="list-style-type: none"> - Յայ աստևնի միցու նակ դիրքը՝ համեմատած նմանափայերկրների հետ՝ ընդհանուր քաղաքականության շրջանակով, որը նախատեսվում է մտեսական զարգացմանը (բիզնես սկսել ու հեշտության ու ն, մտեսության կարողություն ու ն արտաքին շուկերից արագ վերականգնվել ու համար): - Որոշ ռեզիդենտներում նկատվում է մտեսական գործունեության և այլ նախաձեռնությունների առկայությունը և ծայրահեղ մեծ վստահություն ու ն այ նախից ցածր մակարդակի հավելյալ արժեքի սեկտորի վրայ ինչպիսին է՝ կենսաապահովման ու դրված (սպառողական), ավանդական գյուղատնտեսությունը: Որոշ մարզերում, ինչպիսին են՝ Ծիրակը, Լոռին և Տավուշը, աճում է ժամանակակից արդյունաբերության և սպասարկման այ նախի ու որոնների մասնաբաժինը, ինչպիսին են՝ սեղեկատվության և հաղորդակցության սեկտորը ու գրքագրությունը / ստեղծարար արդյունաբերությունները: 	<ul style="list-style-type: none"> - Տարածքային կայուն, էական և երբեմն ծայրահեղ անհավասարություններ մտեսական զարգացման առումով: տարբեր մարզերից յոթը, այսինքն՝ երկրի բնակչության ավելի քան 40% -ը, ու նի հարուստերնդի համեմատելի ցածր մակարդակ (մեկ շնչի հաշվով սզգայ ին ՅՄԿի 70% -ից ցածր): - Գյուղական համայնքների մեծ մասում ավելաչափվերսիֆիկացված մտեսական կառույցներ՝ սպառողական գյուղատնտեսության՝ որպես գերակշռող գործունեություն ու ն: - Մեկ մտեսական աճի շարժիչի վրայ ախազանց մեծ հույս դնելը՝ կենտրոնացնելով երկրի մտեսության կեսից ավելի ին (ՅՄՄ սերմիներով), իսկ ռեզիդենտներում այլ կենտրոնները լիարժեք զարգացած չեն, նկատվում է զբաղվածության շատ ավելի ցածր մակարդակ և սահմանափակ ձեռնարկատիրական ակտիվություն ու ն: - Թույլ ենթակառուցվածք, հարկաբանական անապահովություն և երկարաժամկետ ստանդարտի, որը բացառաբար է անդրադառնում հեռավոր մարզերի մտեսական կառուցվածքի վրայ - Մարդկային մտեսական չօգտագործված ներուժ, հարկաբանական ավելի քիչ զարգացած ռեզիդենտներում, որոնք հաստատվել են մտեսական ակտիվության ցածր ցուցիչներով և գյուղատնտեսության մեջ թաքնված գործազրկության բարձր մակարդակով:
Սոցիալական զարգացում	
<ul style="list-style-type: none"> - Յայ աստևնի մարզերի հոմոգենություն բարձր մակարդակ՝ սոցիալական շերտի ստանկ ու նից, որոնք գերծ են էթնիկական կամ մշակութային լիարժեքություն ու նից, և այլ ու ն: - Սոցիալական բազային աջակցություն և ծառայություններ հասանելի իրություն ու ն (կրթություն ու ն, առողջապահություն ու ն, թոշակ, սոցիալական աջակցություն ու ն, և այլ ու ն), չնայած, որ կարգավորված հասանելի իրություն և որակ, ավելի ցածր է հիմնականում ավելի քիչ զարգացած մարզերում և ծայրամասային տարածքներում: 	<ul style="list-style-type: none"> - Մարզեր, որտեղ նկատվում է բնակչության նվազման կայուն և ուժեղ միտում՝ աշխատանքի և պաշտակերտության մասների հնարավորություն ու նների ավելաչափ պահանջով, անպարտապահ, ծերացող ակտիվության ֆոնի վրայ - Բոլոր մարզերում տարբեր մակարդակով աշխատառություն ու ն և վաղկենսապես մասներ, որոնք ավելի բարձր են մասնավորաբար գյուղական, ծայրամասային և լեռնային վայրերում: - Առողջապահության, կրթության և այլ հանրային ծառայություններ ու ն ներքին ոչ հավասար հասանելի իրություն ու ն, ինչպես նաև մարզերի միջև թույլ կապ որը շատ ցածր մակարդակի է ծայրամասային վայրերում: էական անհամաչափություն ու ն է նկատվում սեղանական

	<p>մարդակու մ երևանի և այլ վայրերի միջև, քաղաքային և գյուղական համայնքների, ցածրադասի և բարձրադասի-լեռնային վայրերի, միջազգային սահմաններին մոտև հեռու գտնվող վայրերի (հատկապես հակամարտության գոտիներին) միջև:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Անդրերի մեծ մասը (և սխտուրայ ու նր) բնույթագրվում են մարդկային զարգացման համեմատաբար ցածր մակարդակով, ինչպես ցույց է տալիս մարդկային զարգացման ինդեքսը: - Պատմական պարճառներով ցածր սոցիալական կապիտալ ընդհանուր առմամբ (վստահության ու ն, համագործակցության ու ն այլ ն) և կառավարման թույլ համակարգեր (սեղական և ռեգիոնալ ինքնակառավարման համար սահմանափակ մաշտաբներ):
Շրջակամիջակայրի սրճտաբնույթ ու ն	
<ul style="list-style-type: none"> - Հայաստանի մարզերի (և ամբողջ երկրի) շրջակա միջակայրի սրճտաբնույթ անբալանանին ու ժողկատարողական, երբ համեմատում ենք բենչ մարքինալային այլ երկրների հետ (գրադեցնում մ է հորվաթիայի անմիջապես հաջորդ սերը): Կենսաբազմազանության վերագրվող անենամեծ ու ժողկողմերն են՝ համեմատաբար համալ աիզարգացած գյուղատնտեսության ու նր և առողջ անտառատնտեսության ու նր (ինչպես ցույց է տալիս Շրջակամիջակայրի կատարողականի ինդեքսի դասակարգումը): 	<ul style="list-style-type: none"> - Անդրերում մակաբնապահական հիմնական ինդիկատորը կապված են ոչ կայուն էներգիայի աղբյուրներից գերկախվածության և օդի վատ որակի հետ Ալեյին, կոշտօթախոնների և կեղտաջրերի կառավարումը չի կատարվում մաքուր և կերարվ՛ նվազեցնել ով տարածքային ճկունության ու նր կլիմայի վնասվածության և մեծ ռիսկերի վտանգել ով բնական ռեսուրսները: - Շրջակամիջակայրի վիճակի միևնույն, եթե կատարածառակետերը պիում, հատկապես այն մարզերում, որոնք ազդեցության են կրում մանքագործական աղբյուրներում Ններից և բացահանքերի շահագործումից՝ շարունակել ով մեծ ճնշում գործադրել շրջակամիջակայրի վրա - Ջրային ռեսուրսների ոչ արդյունավետ կառավարում՝ զուգորդված սահմանափակ կարողության Նների և թույլ ենթակառուցվածքի հետ
Հետադրումային ու ն և Լոդարարումային ու ն (անորմալադիտոցնան համառեքսում մ)	

<ul style="list-style-type: none"> - Չնայած մտեսական և նորարարական համակարգերի ընդհանուր թույլ կողմերին՝ վերջին տարիներին որոշ ոլորտներում մեկատվում է դիսաֆիզ զարգացում (օրինակ՝ արտադրության, կազմակերպության և սննդի ծախս ու թյունների (տուրիզմի հետևանքով), SRS, կրթության, առողջապահության մեջ), արտահանումն աճում է (սնունդ և խիչքներ, մետաղներ, ադամանդագործություն և, սեքստիլ, զբոսաշրջության ոլորտ) և գրավում օտարերկրյա ներդրումներ: Այս ոլորտներից որոշները և ավելի համապատասխանում են ներքին տեսակետի և կից օգուտն ստանում գլոբալ շուկայական միտումներից և հիմնականում գլոբալ մարտահրավերներից: - Ենթակալվում է բարելավումներ են տեղի ունեցել 3 և 2 ոլորտներում կառավարողական մեջ, որտեղ հանրային քաղաքականության ներքին հաստատվել են գլոբալ հնարավորություններ ու նորարարել են և ոլորտային աջակցություն ունեն, ներառելով նորարարություն ունեն, կրթություն ունեն, ներդրումներ և ձեռնարկատիրություն ունեն, օրինակ՝ SRS ոլորտում: Այս նույն ժամանակահատվածում կրթության փոփոխությունները և ներքին շահում է հիմնականում մեծանուն և ավելի շատ ուրբանիզացված մարզերը (Չինաստան, Լատինա): 	<ul style="list-style-type: none"> - Ազգային նորարարության ամբողջական քաղաքականություն ունեն, որը ազդում է նորարարության և մտեսական կառավարողական ամբողջ մակարդակի վրա և հարկադրաբար ավելի քիչ զարգացած մարզերի դեպքում, ինչպես երևում է 3 և 2 մեջ 3 և 2 ոլորտային ծախսերից, նորարարությունները, որում մեծանունները մեծ քիչ գործունեություն ավելի քիչ սեփական ոգիների և սարքավորումների ձեռք բերելով՝ կապված նոր գիտական կամ ինժեներական և ունենումների առարկայա լայնում և արդյունքների զարգացման հետ ռիսկերի/վեց ու ռիսկերի/ սկզբնական կապիտալի հասանելիություն թյուն ցածր մակարդակը և գործունե է: - Ոչ պորտուգալիստիկ և 2 անձնակազմ և մտեսականության ու հասարակության կարիքներին չհամապատասխանող հմտություններ ունեն, որի վիճակն ավելի է վարձարանում «ուղեղի արտադրության» պահանջով՝ հիմնականում ազդելով բարձրագույն և կրթության ունեն ստացած և երիտասարդ ձեռնարկատերերի վրա - Ընդհանուր առմամբ առանձնացված հետազոտության և բիզնես ոլորտներ, որոնք բարելավված համագործակցություն կարիք ունեն: - Ձեռնարկատիրական գործողությունները ցածր մակարդակը և ՖՋ-ների ցածր թվաքանակը, հարկադրաբար ունեն համայնքներում: - Ժամանակակից տեղեկատվական տեխնոլոգիաների օգտագործման ցածր մակարդակ, բնակչության թյուն կողմից SS ոլորտի յուրացման դանդաղ ընթացք՝ զուգակցված էլ. կառավարման համակարգի քիչ զարգացվածություն և հանրային հատկապես կողմից նորարարությունները և ներքին սահմանափակ օգտագործման, օրինակ՝ գնումների գործընթացում, որտեղ նկատվում է անհավասար հասանելիություն թյուն մարզերի միջև:
<p>Տարածքային զարգացման կառավարում և հարակից հիմնական հրահանգներ</p>	
<ul style="list-style-type: none"> - Վերջին տարիների ընթացքում 3-րդ աստիճանում S2 քաղաքականության թյուն ուղղված կենտրոնական մակարդակի հաստատության թյուն՝ Տարածքային կառավարման և ենթակառուցվածքների նախարարության հետ միասին ստեղծվել և բարելավվել է տարածքային զարգացման շրջանակները: - S2 բարեփոխումները համալրվում են հանրային կառավարման մեջ փոփոխություններով, հարկադրաբար տեղական կառավարման մարմինների շարունակվող խոշորացումը (համայնքապետություններ) և բարձրացվելով ու կրանց դերը՝ որպես զարգացող դերակատարներ (օրինակ՝ տեղական մտեսական պլանավորման ներդրումներ), սրբանուն ցույց է տալիս տեղական 	<ul style="list-style-type: none"> - Սահմանափակ գործառնական և հարկաբյուր շեղումներ ինչպես նաև անպետք ունենում, ինչը հանգեցնում է զարգացման համար տարածաշրջանային և տեղական դերակատարների ցածր ներգրավվածություն և դրանց ներքին ժամագրագործմանը: - Սահմանափակ կարողություն ունենում կազմակերպելու, ղեկավարելու և իրականացնելու տարածքային և տեղական զարգացումը, հարկադրաբար ավելի հեռավոր վայրերում, ինչը նարտաբանում է մեծանուն կառավարման ընդհանուր թյուն և կողմերը (ցածր աշխատակարգ, ցածր մոտիվացիայի անձնակազմի բարձր շտաբային թյուն): - Տարածքային զարգացման քաղաքականության թյուն ուղղություն ունենում և բարեփոխումները դեռևս

<p>կառավարման մարմինների կողմից զարգացման ռեսուրսների օգտագործման բարելավում:</p>	<p>պահանջում են լիարժեք գործնական կիրառում կառավարման բոլոր մակարդակներում (ապացույցների վրահիմնված պլանավորում, ծրագրի կառավարում, սրբայ ու նշանների վրահիմնված բյուջետավորում և այլն):</p>
<p>Հնարավորություններ</p>	<p>Ապահովիչներ</p>
<p>Տեսական զարգացում</p>	
<ul style="list-style-type: none"> - Անկատարողական կարողություններ գյուղատնտեսության և այլ սեկտորների մեջ, որոնք կարող են օգտագործվել բարելավված քաղաքականության և ներքին ներքին: - Բիզնեսի և ձեռներեցության իրականացումը բարեփոխումներ՝ ամենուրեք տնտեսական աճի էնդոգեն ներուժը ազատելու համար: - Տնտեսության աջակցի խոստումներ իրականացնելու ոլորտները ակտիվացնելու պարաստակառուցումներ և, որոնք կարող են զարգանալ և ստեղծել սեփականություն և միջազգայնացման բարձր ներուժ՝ հիմք ընդունելով սմարթ-մասնագիտացման մոտեցումը. <ol style="list-style-type: none"> 1. Չարգացած գյուղատնտեսության ոլորտ 2. Լոր մթերքներ 3. Քաղցրահամ ջրերի կառուցում կառավարում 4. Կայուն և հանքարդյուն նախագծեր ոլորտ 5. Առաջատար սրբայ ու նախագծեր ոլորտ 6. ՏՏ տեխնոլոգիաներ 7. Առողջություն և բարեկեցություն ոլորտ 8. Արտադրության և փորձի վրահիմնված սրբայ ու նախագծեր ոլորտ և ներքին և ծախս ոլորտ ոլորտ 9. Լոր կրթություն ոլորտ 10. Լոր սոցիալական ծախս ոլորտ ոլորտ 	<ul style="list-style-type: none"> - Էկոնոմիկայի հետազոտություններ և / կամ գլոբալ ճանաչում՝ սահմանափակելով զարգացման հնարավորությունները և դարձնելով ռեզիլիանտ զարգացումը քիչ կարևոր առաջնահերթություն ոլորտ: - Ազգային և ռեզիլիանտ տնտեսության ոլորտի թերմեկուսացում՝ սեփականաբար դիրքի պահպանում: - Տնտեսական աճ՝ հիմնականում հիմնված բնական ռեսուրսների և ցածր կարողություն ոլորտի վրայ ինչը դարձնում է ազգային և տարածքային արտադրություն ոլորտ ոլորտ ծախս ոլորտ ոլորտ միջազգայնորեն ավելի ու ավելի քիչ մրցունակ: - Ընդունված տնտեսության վրայ կլիմայի փոփոխություն և այլ գլոբալ մարտահրավերների պահպանում:
<p>Սոցիալական զարգացում</p>	
<ul style="list-style-type: none"> - Կենսոնասնուցում սեփականություն և տնտեսական այլ հնարավորություն ոլորտի վրայ արտադրող նվազեցնելու համար, հարկապես անապահով տարածքների դեպքում, և աջակցի խոցելի խմբերի իրավիճակը բարելավելու համար: - Սոցիալական ենթակառուցվածքում և ծախս ոլորտ ոլորտի մեջ Լոր մոդելների և տեխնոլոգիաների օգտագործում, որոնք կբարելավեն որակն ու հասանելիություն ոլորտ և առանց ծախսերի Եական աճի: 	<ul style="list-style-type: none"> - Ծախսնակելով բարձր սոցիալական անհավասարություն ոլորտները՝ արտադրող էլ ոլորտ տնտեսական, կրթական, մշակութային և կարգավիճակի այլ բաժանումներ՝ սահմանափակելով անհատական արտադրողականություն ոլորտ, ձեռնարկություն ոլորտ, մոբիլություն ոլորտ և ստեղծարարություն ոլորտ: - Կիստարակալական աղքատություն ան, հաշմանդամություն ան և հարառանձ դժվարություն ոլորտի այլ պահպանների համակենտրոնացված սոցիալական ինտիմներ՝ որոնք ի վերջո առաջացնում են բնական ոլորտ ան բացառում և մարզինալ աճում:
<p>Շրջակա միջավայրի աղտոտություն ոլորտ</p>	
<ul style="list-style-type: none"> - Միջազգային և ալ արևմտիկայի և ժամանակակից տեխնոլոգիական և կառավարման լուծումները առկա ոլորտ ոլորտ՝ բնական ակտիվություն կայունություն ոլորտ և նրա ապահովելու համար, 	<ul style="list-style-type: none"> - Սրբային ռիսկերի և մարտահրավերների (կլիմայի փոփոխություն ոլորտ, գերբնականություն, ռեսուրսների սպառում և այլն) աճ՝ զուգորդված ցածր ճկունություն ան, ինչը հանգեցնում է բարձր

<p>միաժամանակ մտնեսական առավել ու թյ ու նները ու ժողացնել ով՝ թու յ լ սու ով պուգ աւաքընթաց Յայ աստանի մարզերու մ:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Անրգերի բնակչ ու թյ ան իրագելվածու թյ ան սճ՝ բնական ռեսուրսների կայ ու ն օգտագործման և դրանց պահպանու թյ ան անիրածեշ տու թյ ան վերաբերյ սլ : 	<p>մտնեսական և բնապահպանական ծախսերի (օրինակ՝ Էներգիայ ի ցածր պոյոյ ու նաւետու թյ ան և վերականգնվող աղբյ ու ներքի ցածր օգտագործման), և ի վերջո սահմանափակու մ մտնեսական և սոցիալ ական նպաստների համար ակտիվների օգտագործու մը:</p>
<p>Յետագոտու թյ ու ն և նորարարու թյ ու ն (անարթ-մասնագիտացման համառեքսու մ)</p>	
<ul style="list-style-type: none"> - Գաղափարների և պոստքին վործի աւկայ ու թյ ու ն՝ բարեփոխել ու ինստիտու մները և ակտիվացնել ու համագործակցու թյ ու նը հետագոտական և նորարարական ոլ որոտու մ, ինչ ը կլ ու ծի հիմնական կառու ցվածքայ ին և կառորոկական թերու թյ ու նները և կբարել ալի ռեգիոնալ բնակչ ու թյ ան և մտնեսու թյ ու նների նորարարականու թյ ան ընդհանու ր մակարդակը: - Յետագասաւաքընթաց ՏՁ քաղաքականու թյ ան մեջ, որը հնարավոր է հարակից կառու յ ցները բարեփոխել ով և կառու ցողականորեն օգտագործել ով պոստքին սլակցու թյ ու նը, որը հասանել ի է ԵՄ, սլ լ դոնորների և միջազգայ ին ֆինանսական ինստիտու մների կողմից: - Անարթ մասնագիտացման մոտեցման ներքո վործաքննու թյ ան հասանել ի ու թյ ու ն՝ աւաքնորդել ու առավել հեռանկարայ ին աւաքնահերթ ոլ որսների զարգացու մը որաբս մրցու նակու թյ ան և կառու ցվածքայ ին վոլոխու թյ ու նների շարժիչ ներ, ներգրաւել ով բոլ որ շրջանները իրենց Էնորգեն ակտիվների և հմու թյ ու նների համապատախան: 	<ul style="list-style-type: none"> - Յետագոտական և նորարարական ոլ որսի շարու նակական բաժանու մ՝ գործնական մտնեսական և սոցիալ ական ծրագրերից, և անբավարար ռեսուրսներ հարկացու մ Յ և Ն և Ն- ին: - Յանրայ ին վարչ ակազմ (հարկաբս քաղաքականու թյ ու ն մշակողները) ռազմավարական հանակարգողի և մոտիվատորի դերը չ ընդու նող, բոլ որ բաւակողմ գործընկերներին չ ընդգրկող՝ որոնք իբանու մ են համաճայ նեցված, ընտրված սնարթ մասնագիտու թյ ու նները:
<p>Տարածքայ ին զարգացման կառակարու մ և սուլ վող հարցեր</p>	
<ul style="list-style-type: none"> - Արտաքին ֆինանսական և սեխնիկական սլակցու թյ ան հասանել ի ու թյ ու ն, և կարողու թյ ու նների զարգացու մ՝ շարու նակել ով սղ բարեփոխու մները պոստքին սլակցու թյ ան կախիսլ իզացիայ ով: - Յասանել ի ֆինանսաւորման (ազգայ ին, միջազգայ ին և սեղական; սբսական և մասնաւոր) համախաբու մ՝ դրանք ծրագրերին հաապատախան ծախաել ու և ֆինանսաւորման (կիսա) միցակցայ ին բաշխան միջոցու մ: - Տարածքայ ին կառակարման բարեփոխու մը (համայ նքների հետագախոշորացու մ)՝ որաբս ընդ սլ կառու համայ նքայ ին և միջհամայ նքայ ին մակարդակու մ աւել ի լ սլ ն մակարդակի կոնալ եքս, սոցիալ -մտնեսական միջամտու թյ ու ններ ներդնել ու մեխանիզմ: 	<ul style="list-style-type: none"> - Ծարու նակական լ սրված հարաբերու թյ ու նները հարան երկրների հետ՝ բացաաբար սղրել ով որոշ տարածքների և հարկաբս սահմանաւերձ շրջանների զարգացման հեռանկարների վրա - Տարածքայ ին և սեղական դերակաարների լ իսրժեք ներգրաւվածու թյ ան բացակայ ու թյ ու ն աւել ի լ սլ նաճակալ , ինտեգրված, հնարաւորինս համառեղ մշակված և իրականացված նախագծերու մ, որոնք կարող են ու նենալ նշանակալ ի ռեգիոնալ սղրեցու թյ ու ն՝ իփսո ցրված և ոչ կենտրոնացած միջամտու թյ ու ններ: - Տարածքայ ին կառակարման անարոյ ու նաւետ կառու յ ցներ, ինչ սբս նա սարածքայ ին և սեղական զարգացման համար կախվածու թյ ու ն պոստքին ֆինանսաւորու մից (թյ ու ջե և դոնորների):

1. Ռազմավարական հայեցակարգ, նպատակներ և սկզբունքներ

Տարածքային զարգացման նպատակների և առաջնահերթությունների հիմնական կառուցվածքը վերաբերում է իրավիճակի և քաղաքականության վերանայման միջոցով հայ տնտեսության հիմնական խնդիրներին՝ ապահովելով Հայաստանում S2 քաղաքականության «կառավարում ըստ նպատակների» (կառավարման միջոցով արդյունքներ) շրջանակ:

Առաջնություն

Տարածքային զարգացման քաղաքականությունը սրամարդում է համահունչ խթաններ՝ Հայաստանի բոլոր մարզերի մրցունակությունը բարելավելու համար, հիմք ընդունելով հատուկ էնդոգեն ներուժը՝ ապահովել սոցիալ-տնտեսական համախմբվածության և շրջակա միջավայրի համաչափության բարձր մակարդակ: Նորարարությունը լայնորեն խթանվում և խրախուսվում է սմարթ մասնագիտացման մոտեցման կիրառմամբ:

S2 քաղաքականությունը սերտորեն համակարգվում է կենտրոնական նախարարությունների միջև և իրականացվում է միջազգային, ազգային և ենթաազգային դերակատարների հետ համատեղ:

Տեսլական և նպատակներ

Տարածքային զարգացումը կառավարվում է ռազմավարական տեսլականի ուղղությամբ.

«Հայաստանը հաջողակ է մրցունակություն և նորարարություն կառուցելու և իր բոլոր տարածքների միջև համախմբվածություն ու կայունություն ապահովելու մեջ»:

Հայաստանի տարածքային զարգացման քաղաքականության նպատակը հետևյալն է.

«Ապահովել Հայաստանի բոլոր տարածքների համար տնտեսական և սոցիալական, տարածքային համաչափ և կայուն զարգացում՝ ըստ իրենց հատուկ կարիքների և ռեսուրսների, լավագույն փորձի և նորարարական մոտեցումների կիրառմամբ»:

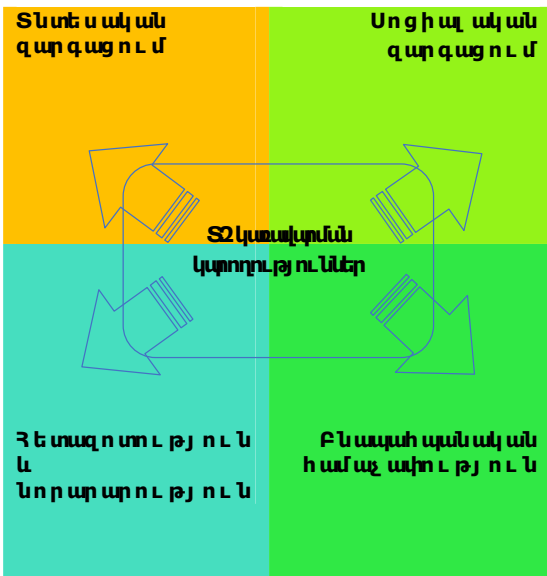
Այս ընդհանուր նպատակը բաղկացած է հետևյալ տարրերից, որոնք կազմում են S2 քաղաքականության հատուկ նպատակները.

1. Բոլոր տարածքների մրցունակության բարձրացում՝ հիմնվելով իրենց էնդոգեն ներուժի վրա, թույլ տալով ավելի և ավելի ներդրում ազգային և միջազգային տնտեսությանը ունենալ:
2. Տարածքային համախմբվածության բարձր մակարդակի ապահովում՝ հատուկ ուշադրություն դարձնելով ավելի քիչ զարգացած տարածքներին և սահմանամերձ տարածքներին:
3. Բոլոր մարզերում բնական ռեսուրսների կայուն օգտագործման և շրջակա միջավայրի պահպանության ապահովում:
4. Հետազոտական և նորարարական կարողությունների ընդլայնում՝ լայն տարածում գտած նորարարությունների խթանմամբ և բոլոր ոլորտներում սմարթ մասնագիտացման մոտեցման կիրառմամբ:
5. Տարածքային զարգացման արակտիկայի կառուցելագործում՝ գործառնական ծրագրավորմամբ, տարածքային և տեղական դերակատարների ավելի մեծ մասնակցությամբ զարգացման սլանավորման և իրականացման գործընթացում:

Գծապատկեր 8: S2 քաղաքականության հատուկ նպատակները

S2 քաղաքականության չափերը

S2 հատուկ նպատակներ

Աղբյուրը՝ սեփական մշակում

Հայաստանում S2 քաղաքականության երկարաժամկետ տեսլականին համահունչ՝ ազգամարդկային առումով արդյունքները ստուգվելու են հետևյալ հստակ սահմանված մի քանի չափելի **հիմնական կատարողականի ցուցիչների նկատմամբ, որոնք պետք է ձեռք բերվեն մինչև 2025 թվականը**.

1. Հայաստանի մարզերը առաջացնում են ազգային ՀՆԱ-ի ավելի քան 50%-ը:
2. Տնտեսապես արակտիվ բնակչության, բարձրագույն և միջնակարգ մասնագիտական կրթություն ունեցող անձանց և արակտիվ ձեռնարկությունների բաժնեմասերը / գործակիցները 2014-ի

համեմատ բոլոր մարզերում առնվազն 10 տոկոսային նիշով բարձրանալու են:

3. Բոլոր մարզերը ամբողջությամբ կմասնակցեն Հայաստանի սոցիալ-տնտեսական զարգացմանը՝
 - ոչ մի մարզ մեկ շնչի հաշվով ազգային ՀՆԱ-ի 50%-ից ցածր չի լինի, և
 - մարզերում բնակվող բնակչության 30% -ից ավասը, մեկ շնչի հաշվով ազգային ՀՆԱ-ի 70% -ից ցածր:
4. Բոլոր մարզերը կցուցաբերեն կոշտ թափոնների վերաձևման ավելի բարձր մակարդակ՝ կեղտաքրերի բարելաված կառավարում, վերականգնվող էներգիայի ավելի բարձր արտադրություն և ավելի մեծ էներգաարդյունավետություն՝ 2014-ի համեմատ:
5. Բոլոր մարզերն կօգտվեն սմարթ մասնագիտացման մոտեցման հետ կապված միջամտություններից և ներդրումներից:
6. Տարածքային զարգացման քաղաքականության իրականացումը կյանքի կկոչվի մեկ գործող գործառնական ծրագրի (S2ԳԾ) միջոցով, որը կներառի բոլոր համապատասխան ծրագրերն ու գործիքները՝ Կառավարության և զարգացնող գործընկերների կողմից:

Վերոնշյալ համատեքստում տարածքային զարգացումը կենտրոնանում է քաղաքային աճի բևեռների, գործարար միջավայրի բարելավման, մարդկային կապիտալի ամրապնդման, հիմնական ենթակառուցվածքների ասպիտովման և նորարարությունների խթանման վրա: Հայաստանի տարածքային բազմակենտրոն զարգացումը հանդիսանում է S2 քաղաքականության հիմնական մասը, որտեղ առաջնահերթությունը տրված է այն տարածքներին, որոնք հետ են մնում՝ ապահովելու նրանց սոցիալ-տնտեսական զարգացմանը լիարժեք մասնակցությունը: Հայաստանի բոլոր մարզերը՝ ներառյալ քիչ զարգացածները, կդառնան ավելի գրավիչ վայրեր՝ ապրելու, աշխատելու, այցելելու և ներդրումներ կատարելու համար:

S2 ընդհանուր և առանձնահատուկ նպատակները ձեռք կբերվեն մարզերի միջև տարբերակված ծրագրի բաղադրիչների և ֆինանսական հատկացումների միջոցով՝ ըստ դրանց զարգացման մակարդակի և համապատասխան դերակատարների միջև սերտ համագործակցության միջոցով:

Հայաստանի բոլոր մարզերում համաչափ տարածքային զարգացումը հնարավոր կլինի հասնել ինտեգրված մոտեցման միջոցով՝ հիմնվելով ենթակառուցվածքների, մարդկային կապիտալի և հանրային ծառայությունների ոլորտում պետական և մասնավոր ներդրումների համադրության միջոցով՝ խթանելով տնտեսական գործունեությունը և լայն նորարարությունները:

Թեմաիկ գերակայություններ

S2 նպատակները ձեռք են բերվում միայն այն դեպքում, երբ համապատասխան միջամտությունների մի ամբողջ շարք է մշակվում և իրականացվում բազմաթիվ դերակատարների կողմից: Ստորև ներկայացված թեմատիկ առաջնահերթությունները միջամտությունների ոլորտներ են, որոնք համարվում են առավելագույնս նպատակահարմար և արդյունավետ՝ ՀՀ մարզերի ներկայիս ռազմավարական համատեքստում S2 նպատակների իրականացման համար: Նրանք նաև ինտեգրում են համապատասխան ազգային սմարթ մասնագիտացման առաջնահերթ ոլորտները: Հետագա

ամաչ նահերթոլթյ ու նները և թեմաները կարող են դիտարկվել և ավելացվել S2 ընդհանուր նպատակներ՝ գործառնական ծրագրերի վերածելիս: Նախատեսված են հետևյալ թեմատիկ ամաչ նահերթոլթյ ու նները՝ S2 նպատակներին դրանց համապատասխան ու թյան հետմիասին:

Գնալույթ 9: S2 գերակայ ութ ու ններ

No.	Ամաչ նահերթոլթյան վերնագիր	Նկարագիր	S2 առավել համապատասխան նպատակներ
1	Տարածքային քաղաքային աճի բևեռների մշակում	Այս ամաչ նահերթոլթյան նպատակը երկրորդական քաղաքներում ավելի շատ «խառը տնտեսության ու ներքին աշխատատեղեր ստեղծելն է, կյանքի որակի բարձրացումը, քաղաքային ենթակառուցվածքների վերականգնումը, ծառայությունների բարելավումը՝ ներառյալ սոցիալական ծառայությունները, ինչպես նաև բիզնեսին աջակցող կառույցների զարգացումը և ձեռնարկատերության խթանումը: Երևանի երկրորդ մնացյալ մասի միջև զարգացման մակարդակի համաչափության անհրաժեշտության պատճառով, և հաշվի առնելով աշխարհաքաղաքական նկատառումները՝ երկրորդական նշանակություն քաղաքները կնշանակվեն և կաջակցվեն երկարատև ջանքերով՝ ռեզիդենսիալ քաղաքային աճի բևեռներ դառնալու համար: Սմարթ մասնագիտություն ու նները, ինչպիսիք են՝ «Ամաչ ադեմարդյունաբերություն ու նները», «Տեղեկատվական և հաղորդակցական տեխնոլոգիաները», «Նոր կրթություն ու նները» և «Նոր սոցիալական ծառայություն ու նները», ամավել կարևոր են:	<ul style="list-style-type: none"> - Տարածքային մրցունակություն ան աճ - Տարածքային համախմբման բարձր մակարդակ - Հետազոտական և նորարարական ընդլայնված կարողություն ու ններ - Սմարթ մասնագիտացման մոտեցման կիրառում
2	Տարածքային և տեղական պայմանների ամրապնդում	Այս գերակայություն ու նը նպատակ ու նի ստեղծել և զարգացնել տարածքային և տեղական նշանակություն ան բիզնեսին աջակցող կառույցներ, վերականգնել արդյունաբերական տարածքները և աջակցել տարածքային և տեղական ձեռնարկատիրական նախաձեռնություն ու ններին, նպաստել աշխատատեղերի ստեղծմանը և տնտեսական կայուն աճին: Նախաձեռնություն ու նները, ինչպիսիք են՝ բիզնեսի աջակցման կենտրոնները, սկսնակներին (ստարթ-ափ) աջակցություն ծրագրերը, արդյունաբերական պարկերը և այլն, նախատեսվում են կենտրոնական փոքրածավալ արտադրություն ան, նորարարություն ու նների վրահիմնված ձեռնարկություն ու նների, ամաչ ադեմ ծառայություն ու նների վրա: Նախապատվություն ու նը պետք է տրվի սմարթ մասնագիտացման ամաչ նահերթոլթյ ու ններին:	<ul style="list-style-type: none"> - Տարածքային մրցունակություն ան աճ - Հետազոտական և նորարարական ընդլայնված կարողություն ու ններ - Սմարթ մասնագիտացման մոտեցման կիրառում
3	Զբոսաշրջություն ան կայուն զարգացում և խթանում	Այս գերակայություն ու նը նպատակ ու նի հիմնականում պահպանել և խթանել մշակութային ժամանակություն ու նը և շրջակա միջավայրի ռեսուրսները, ինչպես նաև բարելավել զբոսաշրջություն ան ենթակառուցվածքի որակը, բարձրացնել մարզերի գրավչություն ու նը, զարգացնել մարզային տնտեսություն ու նները և ստեղծել	<ul style="list-style-type: none"> - Տարածքային մրցունակություն ան աճ - Ռեսուրսների կայուն և օգտագործում - Ծրջակա միջավայրի

No.	Առաջ նահեր- թու թյան վերնագիր	Նկարագիր	S2 առավել համապատասխան նպատակներ
		Նոր աշխատատեղեր: Ուշադրություն կենտրոնում է գտնվում «Ստեղծարար և փորձի վրահիմնված արդյունաբերություններում ծառայություններ» սմարթ մասնագիտացումը:	պահպանում
4	Տարածքային և տեղական տրանսպորտային ենթակառուցվածքի և կապակցված ծրագրի մասնավորում	Նպատակն է՝ բարձրացնել մարզերի հասանելիությունը և բնակչության, զբոսաշրջիկների, ապրանքների և ծառայությունների շարժումն ապահովել և տնտեսական զարգացումը և սոցիալական փոխանակումները խթանելու համար: Անհրաժեշտ է իրականացնել տարածքային և տեղական մասշտաբի ներդրումներ՝ բոլոր մարզերի և մեծ բնակավայրերի միջև և կապն ապահովելու նպատակով: Պետք է բարելավվի նաև էլ. կապը (օրինակ՝ բրոդբանդ (broadband): Կապակցվածությունը կարևոր է սմարթ մասնագիտացման բոլոր առաջնահերթություններին համար:	- Տարածքային համախմբման բարձր մակարդակ - Քիչ զարգացած և սահմանամերձ տարածքների ներգրավում
5	Ներդրումներ մարդկային կապիտալում և սոցիալական ենթակառուցվածքում	Նպատակն է՝ ստեղծել վարչեր՝ էական նշանակություն ունեցող ծառայություններին բնակչության ավելի հասանելիությունն ապահովելու համար, որը կնպաստի տնտեսական և սոցիալական համախմբմանը հասնելուն՝ առողջության, կրթության, արտակարգ իրավիճակներում սոցիալական և հանրության անվտանգության համար ենթակառուցվածքները բարելավելու միջոցով: Այս նպատակին կնպաստեն կրթության, զբաղվածության, նորարարության և ձեռնարկատիրության խթանումն ու մարդկային ազդեցությունները: «Մարդկանց առողջություն և բարեկեցություն», «Ստեղծարար և փորձի վրահիմնված արդյունաբերություններում ծառայություններ» և «Նոր կրթություն» սմարթ մասնագիտացումներն ամենից համապատասխան են:	- Հետադուր անվան նորարարական ընդլայնված կարողություններ - Սմարթ մասնագիտացման մոտեցման կիրառում - Քիչ զարգացած և սահմանամերձ տարածքների ներգրավում
6	Ներգրավված S2 ծրագրերի/արդյունքների մշակում և տարածքային ու տեղական դերակատարների կարողությունների և ներքին	Նպատակն է՝ աջակցություն տրամադրել ազգային և ենթաազգային դերակատարներին տարածքային զարգացման ծրագրերի և արդյունքների թափանցիկ և արդյունավետ իրականացման համար, որն իր մեջ կներառի ազգային և մարզային պլանավորում, արդյունքների կառավարում և կառավարման ասպեկտներ: Առաջնահերթությունները պետք է տրվի բազմակողմանի միջամտություններին՝ համակցելով ենթակառուցվածքային և ոչ ենթակառուցվածքային տարրեր:	- S2 բարելավված փորձ - Տարածքային և տեղական դերակատարներին կողմից մասնակցություն առնելով իր բարձր մակարդակ

Աղբյուր՝ սեփական մշակում

Վերոնշյալ գերակայությունները հետագայում պետք է հատկորոշվեն Օբյեկտիվորեն Ստուգելի Ցուցիչների (OUS-ներ) միջոցով և վերածվեն գործառնական տերմինների՝ Տարածքային զարգացման գործառնական ծրագրերի (S2ԳԾ-եր) ներքո:

Գործառնական մոդալ ություն – Տարածքային զարգացման գործառնական ծրագրեր

Հայաստանի տարածքային զարգացման և սմարթ մասնագիտացման ռազմավարության արդյունավետ իրականացումը կպահանջի S2-ին ուղղված գործառնական ծրագրերի նախագծում և իրականացում: Նախատեսվում է, որ 2018թ-ին նախաձեռնված հետևյալ ծրագրերը կիրականացվեն և սերտորեն կհամապատասխանեն Միջնաժամկետ հանրային ծախսերի ծրագրին (բազմամյա պլաններ):

- Սկզբնական փուլ – Սկզբնական փուլում համակցվեցին ոլորտային և դոկտրինների՝ հատկապես «Աջակցություն տարածքային զարգացման գործընթացներին» (2013-2017թթ.) ԵՄ ծրագրի և ՀԲ 2014-2017թթ. ծրագրի կողմից ներդրված միջամտությունները: Ներդրված հիմնական նորություններն էին՝
 - o Պիլոտային S2 ծրագիր, որը ներառում էր S2 քաղաքականության նպատակներին ուղղակիորեն ուղղված դրամաշնորհային սխեմա (2016-2020թթ.),
 - o Տեղական և ռեգիոնալ սոցիալ-տնտեսական զարգացման ծրագրերի նոր տեսակներ ՀՏՀ կողմից:
- **1-ին S2 գործառնական ծրագիր (2018-2020թթ.)** – 1-ին S2ԳԾ-ը հիմնված է սկզբնական փուլից քաղված դասերի վրա և արտացոլում է ԵՄ կառուցվածքային ֆինանսավորման ծրագրերի ներքո սահմանված ծրագրավորման մոտեցումը: Ակնկալվում է, որ մինչ 2020թ-ը S2 ռազմավարության 2025թ-ի թիրախների մոտ 40%-ը կիրականացվի: 2018-2020թթ. S2ԳԾ-ի իրականացումը թույլ է տալիս վերանայել և կարգավորել առկա S2-ին վերաբերող ծրագրերը, ինչպես նաև ներդնել այնպիսի նոր գործիքներ, ինչպիսիք են՝ կենտրոնական բյուջեից տեղական ինքնակառավարման մարմիններին տրամադրվող մրցունակ սուբսիդիաները/դրամաշնորհները (նախաձեռնվել է 2018թ-ին):
- **Հետագա S2 գործառնական ծրագիր(եր)** – Հաջորդական S2ԳԾ(ները) կհիմնվեն 2018-2020թթ. S2ԳԾ-ի փորձի վրա: Դրանք պետք է նպաստեն 2025թ-ի ռազմավարական թիրախների մնացյալ 60%-ի ձեռքբերմանը: 2-րդ S2ԳԾ-ը պետք է մշակվի 2020թ-ին և իրականացվի 2021-2025թթ-ին:

2. Գործողության ու ներքին պլան

Վերջին տարիներին Հայաստանում տարածքային զարգացման քաղաքականության ուղի սրագործելու զարգացում է: ՏՀ բարեփոխումները այժմ հաստատված են միջնաժամկետ հեռանկարով: Հետագա բարեփոխումները կներդրվեն ՏՀ ռազմավարական նպատակներին հասնելու ուղիով: Համապատասխան միջանկյալ վերանայման հիման վրա Հետևաբար կոր բարեփոխումներ պետք է համաձայնեցվեն 2023/2024 թվականներին:

Գծապատկեր 10: Տարածքային զարգացման բարելավումների գործողության ոլորտների և ներքին պլան (անխոստեղծկառուցումների և)

No.	Քայլեր և կարևոր իրադարձություններ	Պատասխանատու մարմին(ներ)	ժամանակացույց
1	Անդրա-մասնագիտացման գերակառնող դրսևերի և Կողմնորոշումների (նախապայմանների) ներգրավում ու որոշումներ ինքնազարգացման ոլորտների և ծրագրերի մեջ	Տարածքային կառավարման և ենթակառուցվածքների նախարարություն Էկոնոմիկայի նախարարություն Կրթություն, գիտություն, մշակույթի և սպորտի նախարարություն Բարձր տեխնոլոգիական պոլոսի նախարարություն Աշխատանքի և սոցիալական հարցերի նախարարություն Շրջակա միջավայրի նախարարություն	2020 հունիս
2	Անդրա-մասնագիտացման գերակառնող դրսևերի և Կողմնորոշումների (նախապայմանների) ներգրավում տարածքային/մարզային զարգացման ռազմավարություններում	Տարածքային կառավարման և ենթակառուցվածքների նախարարություն (ՏԻՄ-երի և մարզաբնակավայրերի հետ համագործակցություն) ԵՄ տեխնիկական սլոնցություն	2020 սեպտեմբեր
3	2018-2020 թթ. ՏԶԳ-ի թեմատիկ ընդլայնում սոցիալ-մտնեսական զարգացման ինդիկատորներում ուղղված գերակայություն ունեցող և միջոցառումներով՝ ներառյալ փոփոխություններ Կառավարության կողմից ՏԻՄ-երի զարգացման ծրագրերին տրամադրվող Սուբվենցիայի ծրագրում	Տարածքային կառավարման և ենթակառուցվածքների նախարարություն Հայաստանի տարածքային զարգացման հիմնադրամ ԵՄ տեխնիկական սլոնցություն	2020 մարտ(ներդնում) 2020-2021 (իրականացում)
4	2021-2025 թթ. ՏԶԳ-ի մշակում՝ բարելավված դիզայնով և մշտականորեն համապարփակ շրջանակով	Տարածքային կառավարման և ենթակառուցվածքների նախարարություն ԵՄ տեխնիկական սլոնցություն	2020 դեկտեմբեր (նախագիծ ընդունում) 2021-2025 (իրականացում)
5	Հայաստան-ԵՄ միացյալ դրամաշնորհային ծրագրերի մշակում՝ ներկայից ՏԶԳ-ի վորձի հիման վրա դրանք զարգացնելով և ընդլայնելով՝ սեփականատերերի և մտնեսական աճի համար մարզային մակարդակի համապարփակ ծրագրեր	Տարածքային կառավարման և ենթակառուցվածքների նախարարություն Հայաստանում ԵՄ պատվիրակություն ԵՄ տեխնիկական սլոնցություն Հայաստանի տարածքային զարգացման հիմնադրամ (երթներգրավված ինիցիատիվա իրականացնող մարմին)	2020 հունիս (նախագիծ) 2020-2023 (իրականացում)
6	ՏԻՄ-երի՝ որպես զարգացնող դերակատարների համար կարողությունների զարգացման և ներդրում	Տարածքային կառավարման և ենթակառուցվածքների նախարարություն	2020 մարտ(նախագիծ) 2020 – 2021 (իրականացում)

No.	Քայլեր և կարևոր իրադարձություններ	Պատասխանատու մարմին(ներ)	Ժամանակացույց
	(Կառավարության սուբվենցիայի ծրագրի թեմատիկ ընդլայնման հետևանքով)	ԵՄ սեփնիկական սջակցություն	
7	Կայուն S2 ֆինանսավորման մեխանիզմների հիմնում՝ ՏԻՄ-երի համար Կառավարության սուբվենցիայի ծրագիրը կենտրոնական բյուջեում մղում ուղղված սող վոլանտերայով	Տարածքային կառավարման և ենթակառուցվածքների նախարարություն Ֆինանսների նախարարություն ԵՄ սեփնիկական սջակցություն	2020 դեկտեմբեր
8	S2 կառավարման սեղեկատվություն և ցուցիչների համակարգի հետազգազոցում՝ որպես ԷԼԿ կառավարման մեջ ընդգրկված վեբ-ծրագիր:	Տարածքային կառավարման և ենթակառուցվածքների նախարարություն Ֆինանսների նախարարություն ԵՄ սեփնիկական սջակցություն	2020 դեկտեմբեր

Աղբյուրը՝ սեփական վշակում

